

NOVÁ VARIACE NA STAROU PÍSEŇ,
ALE TROCHU DLOUHÁ
O JEDNOM SPOLKU — ŘÍM A PRAHA

△ V Praze 23. ledna.

Když stvořil pánbůh člověka, řekl, že je to dobré; když ale stvořil pak člověka Čecha, tu už meřekl nic, umlkl obdivem. Aby ale člověk Čech příliš nezpyšněl, dal mu rozličné vlastnosti; v Liberci ho naučil na př. zpívat „Kde domov můj?“, v Plzni mu dal pana Walburga Veseckého za divadelního ředitele a v celém území koruny svatováclavské rozsil touhu po rovnoprávnosti. Hej jaká to krásná věc — ta rovnoprávnost totiž! Ohřívá jako slunce za mrakem, blaží jako „hubička skrz papndekl“, sytí jako chléb v zavřené skříni. Máme ji i nemáme, krásná hádanka! Rovnoprávnost vypadá jako poštovní receptis, česky je sice po jedné straně tištěn, poštovní pan ouřadník vyplňuje jej ale na straně německé; my pak přece podepíšem na prázdné straně české a uděláme tím vtip, tak dobrý vtip, že se i pan úřadník zasměje. „Špatná voda, nemá ani trochu chuti po pivě!“ pravil ondy kdosi s povzdechem; nemyslel tím ale rovnoprávnost, nýbrž skutečnou, opravdovou vodu. Nyní se ale zavaří přece ječmen, neboť je již pro příští zasedání sněmu vypracován návrh na provedení rovnoprávnosti ve školách. Není to ani k uvěření, a kdyby nemusila vídeňská „Presse“ dotaz poslat teprv do Rothschildovy kanceláře, jakou má dát odpověď, zeptali bychom se jí, jak je to možno. V návrhu zmíněném panuje velká přísnost, kdo chce být, abychom jedině uvedli, osvobozen od učení se češtině, musí s udáním vážných příčin zakročít až u nejústřednějších úřadů. My jsme zajisté velmi skromni, o čemž svědčí již začátek dnešního mého feuilletonu, ano jsme tak skromni, že nežádáme ani, aby „Reichenberger Zeitung“ sbírala také pro Besedu libereckých Čechů, — toho bychom ale

přece požadovali, aby se v Čechách každý učil češtině, a byť měl i nejvážnější příčiny neučiti se jí. Neznáme ani jediné „příčiny“, pro kterou by byl nějaký gymnasta osvobozen od učení se řečtině, byť třeba studoval jen kvůli vyplnění času nebo byl kompletně neschopen porozumět Kyropaedii, — nu a tu bychom mysleli, že kdo již užívá výhod škol v Čechách, je vždy a všude zavázán učit se jazyku v Čechách — — běžnému, — brzy bych byl napsal jazyku panujícímu, jakž musí být člověk při stylisování opatrným! Radil bych, abychom ve školské otázce té nenásledovali letošní zimy, která náhlým ovlažením přivádí svrchníky již za masopůstu do zastavárny; čím méně se dá příležitosti k pokleskům, tím lépe: nerozumí každý rovnoprávnosti úplně, není každý Horský-s-feld!

Takž bych byl zase zahrál novou jednu variaci na mejnárodnější českou písničku „o té rovnoprávnosti“. Říkáme, že národní písně své jsme s to věčně poslouchat; při oné mejnárodnější neřekl bych, že jsme s to, mýbrž jen, že ji vůbec věčně posloucháme. Znam ještě jednu takovou věčnou píseň naši, „o statečnosti našeho studentstva“, a na tu začínejtež již variace nové, lahodných dnešních skladeb mých opus II. Poslyšte tedy: V jednom pražském studentském spolku českém — nechciť přímo říci, že je to Akademický čtenářský — stalo se za příležitosti nějakého zvaní, že se objevil v kníze přání článek, „aby se zvaly úřední vyšší osobnosti v e f r a k u, nikoli v čamaře!“ Lidský rozum často brkne a pak se pozastaví; při tomto brknutí zůstávají ale ze soustrasti všechny rozumy stát. Student, antipod vší pedanterie, privilegovaný idealista, čamarista par excellence — a návrh na nejponíženější frak! A pak prý, kdyby se časy změnily a export intelligence se obnovil, nemáme více naděje, abychom se stali v ostatních zemích zase tak oblíbenými, jak jsme dříve kdy byli! Návrh ovšemže se rozkotal o rozum zdravé většiny, něco z něho ale přece zbylo, — subskripční listiny české a německé pro spolek ryze český! Stalo se, před rokem,

myslím, že byli zovoucí od rozhodného jednoho Němce více než morálně vyhozeni, a letos — nu to lze přece nazvat národní pýchou! Má-li pak německá Lesehalle také české listiny, také čamary atd.? Český student stojí ovšem na stanovisku evropském!

A takž se zdokonalujem stále, pokračujem úžasně rychle, starý svět jsme překonali rozhodně — také bychom se prapodivně se svým národním uvědoměním takhle v starém Římě vyjímali! Ba starý Řím, kdyby oživil, uklonil by se před Prahou až k zemi. Starý Řím a před Prahou až k zemi! — kolosální myšlénka! Ano, my sypem velké myšlénky jako z rukávu, my nepotřebujem žádného „nonum prematur“, vždyť nejsme Horácové!

H L A S r. III, č. 24, 24. ledna 1864

△ V Praze 2. března.

Sněm zasedá. Opuštěná, mlčelivá Malá Strana stala se zase důležitější. Mostem hrčí k ní a z ní více kočárů, kráčí více lidí a mezi nimi osobnosti důležité, tím zajímavější pro starou Malou Stranu, že jí nejsou známi, neb alespoň že je zná jen málo, což se jí takto nepřihazuje. Divna je ta Malá Strana! Jakoby kus zkamenělé historie, jakoby pomník překonaného stanoviska, — stařec to, který již jen poklid miluje, tichý genius, který sensitivně vyhýbá se překázejícímu jemu ruchu; jen jedním, ouzkým proudem žene se tu život pestřejší, v ostatních částech poklid aristokratický, ticho pohodlně se rozprostírající, široce rozložené, neboť ticho potřebuje vždy prostrannosti. Nemůže být lepšího místa pro českou sněmovnu nad tichou, historickou Malou Stranu. Ovšem, kde se jeví čilý život veřejný, kde politický ruch, přestává překonané stanovisko, přestává poklid i tichých geniů i aristokracie, a nyní, — nu nyní ovšem!

Kráčím po náměstí a zřizuju kapesní hodinky podle chraptivých hodin mikulášských, kteréž mně naznačují, že v kostele jsou již skončeny modlitby za zdar sněmovního řízení. Jedenáctá odbila, první schůze třetího zasedání se snad již zahajuje. Zapínám se zase opatrně, — na Pětikostelním plácku bude zajisté tlačnice a je známo, že i mezi politikou zaujatými ztratily se již mnohem hmatavější věci než jakým je na př. nezvratné přesvědčení, a hodinky bývají i v sněmovnách dobry, aby se vědělo, co je na čase.

Zahnu na Pětikostelní plácek — zastavím se překvapen, dívám, — nastrčím skla, — skutečně, jako po vymření! Uprostřed náměstí popelí se hejno vrabců, hned za rohem hrajou dva hošáci o „málky“ do důlku, na

znamení, že jaro přišlo, nikde však známka, že přišel sněm, — či tak, abych nelhal! Před prvními vraty zemské budovy stojí přemovaný portier, vedle něho přemovaný myslivec a vedle obou městský ostrostřelec, jenž zastává jako v předešlých létech čestnou stráž. Zelena-jícímu myslivci je to jedno, čeká-li při kočáru před sněmovnou nebo před jiným domem, on má všude dlouhou chvíli a zívá; z pouhé kolegiality zívá portier uprostřed nedomluveného slova s sebou, a puzen neodolatelným kouzlem přírodním zívá i ostrostřelec. „Nihil humani a me alienum“, a když ten i onen, proč já ne!

Kde jsou ty davy stěsnaného lidstva z času prvního zasedání! Či snad se již rozešly, uzřevše příšlé poslance? Dostačuje již nyní pouhá podívaná? Není více té zimničné zvědavosti, která neustoupí z místa, prv se nedozvěděla, jak se osvědčili nový maršálek, nový podmaršálek, nový místodržící královský, jak se jedná o podpoře výpravy šlesvicko-holštýnské? Až k lhostejnosti neklesne nikdy navyklost konstitučním zjevům, navyklost je část života a život není nám nikdy lhostejným. Za dvojího zasedání svého sněmovna pak také dosti pracovala, příčiny musí být jiné, neboť — „Hoch“! zahřmí to nade mnou, až okna řinčí. Ptactvo vylítlo zděšeně, koně zahrabali nohami, musím si přispíšet na sněmovní galerii, bude beztoho přeplněna. U druhých vrat „tlačí“ se lidstvo, sestávající opět z jednoho strážníka a jednoho portiera tak, že projdu zcela pohodlně. Na schodech se setkám s jedním běloopuntovaným sklepníkem ze sněmovní restaurace, ještě s jednou, s druhou stráží, ještě s jedním portierem a jsem konečně na galerii. Zaplať pánbůh, galerie je krásně prázdná, uvidíme ještě pohodlně! A kdyby tu nebylo něco ouřadníků zemského výboru, bylo by ještě prázdněji!

V pěkném rámci známý obraz, jen zde onde učinil malíř osud změny; jsou-li to dobré korektury, nevíme ještě, ale doufáme, některých změn mu přece neodpustíme. Tamhle na křesle, na kterém seděl před desíti

ještě měsíci baron Kellersperg a které při prvním zasedání hrabě Forgách tak často opouštěl, aby zaujal „je nachdem“ křeslo své poslanecké, sedí místodržitel nový. Místo hraběte Nostice, jehož odstoupení všeobecně litováno, zaujal hrabě Rothkirch-Panthen; doufejmež, že by bylo litování rovněž všeobecné, kdyby také on odstoupiti měl, neboť maršálek sněmu českého má mnoho příležitosti, státi se oblíbeným. Na místě doktora Vaňky, který někdy v české rozpačitosti poslancům také onikal, sedí měšťanosta Bělský. Právě se osvědčuje, že i co rozený Čech i z politického přesvědčení svého stojí k Čechům. Dole zaznívá „výborně“ a vedle mne podotýká někdo: „Škoda, že nevzal čamaru, vyjímala by se na podmaršálku českém zajisté dobře — či snad ji má?“

Pod předsednictvem sedí zemské úřadnictvo. Jednomu členu jeho určilo dnes fatum, aby po tuhém boji s českou gramatikou čestně padl. Vlevo od ouřadnictva sedí němečtí stenografové — také jedna korektura. S českými prý to nešlo.

A vpravo vlevo, napřed i vzad stojí řada poslanec-kých křesel a na každém po jednom zástupci lidu. Skoro úplně týž obraz jaký vloni, stejně jsou roztríděni a stejně je povznášející dojem, když veškerí čeští poslancové vstanou za návrh svůj tak četně, že až — ve velmi slušné minoritě zůstanou. Jen zde onde nová tvář, jen zde onde postrádáme tváře staré, milé. Tamto seděl Pštross, zde Skuherský — těch korektur mohl sobě osud uspořít. Sněmovna vstává, aby za všemi smrtí odňatými vyslovila lítost a úctu. —

Ach, tam nahoře tři malé pavláčky a na nich jako kosové v kleci moji drazí žurnalističtí kolegové, i ti, s kterými žijem v sladkém přátelství, i ti, s kterými v rovněž sladkém nepřátelství. Právě se odvírají v jedné „lóži“ dvěře a vstupující podává žurnalistům haldy tištěných spisů. Šťastní lidé, vy nenaříkáte nikdy, že máte dlouhou chvíli a žádné práce!

FEUILLETON, O KTERÉM SE OD
POČÁTKU PO SAMÝ KONEC NEVÍ,
JE-LI ČESKÝ NEBO ŘECKÝ

△ V Praze 12. března.

„Slované vesměs řeckého, mezi nimi Češi dorického původu jsou. Přátelským rozmlouváním dokážu to patrně — —“ tak zní český jeden inserát. Já věřím „patrnému dokazovači“ i bez přátelského rozmlouvání, nevidímť nikde žádné, ani nejmenší příčiny, proč bychom dorického původu nebyli, — nuže tedy jsme, jasná logika! Velmi mnoho se tím vysvětluje: jako Spartané nemáme také my peněz na nach, drahé masti a šperky, Oušť a Domažlice jsou jen nové, opravené vydání Thermopyl, a starožitníci, kteří ztratili kuchyňský recept na antickou „černou polívku“, jakáž se ve Spartě jídala, nechť se pozeptají v Nuslích nebo kdekoli jinde na naši prostonárodní, českou, vlasteneckou polívku „žebráčkou“! Ať žije přísný soudce Mimos, jenž se dle učených slovníků a dle mythologie mezi Dory usadil, neboť přímo od něho pocházejí naše přísné tiskové procesy! — My nemáme a nepotřebujem míti valné literatury, jsme v literatuře beztoho první ve světě, neboť kdož se povznesl v ódě výš než Řekočech Pindar, kdož sáhl v tragedii hloub než Čechořek Sofokles? My nemáme a nemusíme mít velké národní epeje, Homér napsal nám již „Batrachomyomachii“, my nepotřebujem přes-příliš věhlasných zákonodárců a politiků, vždyť jsme měli již Lykurga, Solona, Perikla, ba my nepotřebujem mít ani řecké nosy, naši předkové měli je již za nás! Sláva předkům, kteří pro nás nezvedené potomky tolik udělali, stavme jim pantheony, wallhally, ruhmeshally! Jsme jako Angličan George v Halévyho „Blesku“: „Můj strýc již pracoval dost, já tedy lenoším!“

Musí se nám již odpustiti, že jsme co Řekové ještě trochu neuvědomělí. Jsou ještě mezi námi, kteří vůbec

nevědí, čím jsou, kteří ani co Čechové nemají uvědomění. A jakož my jehňatům těm milostivi jsme, žádáme i od jiných milosti. Najednou to nejde, ani na dvakrát, jen znenáhla se vžijem do hellenské své důstojnosti, jen znenáhla srozumíme se s řečtinou. Já na př. při vzácné své skromnosti přiznávám se přímo, že v době, kdy jsem nejvíce řecky uměl, nerozuměl jsem ani jedinému chóru Sofoklovu, a že mně byla řecká knížka nejmiřejší taková, která měla na jedné straně originál a na druhé překlad, — vlastně že jsem o originál vůbec nestál. Arciže jsme více co do obyčejů ještě Řekové než co do řeči.

Jako na př. v starém Řecku měli v politickém životě přednost rodiny druhu aristokratického, tak také odbory a komise českého sněmu volí za předsedy své vesměs šlechtu, leží to právě v českořecké krvi. Při větším uvědomění rozeznáme později ještě líp, co je v nás a kolem nás řeckého a co cizího. Doktor Pankraz zajisté nemá ani krůpěje české krve v sobě; u našich předků hellenských neměly ženštiny v politice hlasu a pan dr. Pankraz chce, aby naše Novořekyně do sněmu volily osobně. Nebylo by to zlé, alespoň by se mnohý muž své ženy zbavil, kdyby držela — s jinou politickou stranou. Dámy, které mezi řečí páně doktor-Pankrazovou na sněmovní galerii seděly, nahýbaly se přes zábradlí, ohnivě oči hledaly zvědavě zajímavého řečníka, krásné rtíky šeptaly: „*ἀνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα*“, a hravé prstíčky skandovaly Homérovy daktyly tak kmitavě rychle, jako by punčochy pletly. Šťastný doktor, on má již v národu svou silnou stranu ze slabé pleti, kdežto se doktor Čupr teprv prý snaží, aby ze silné pleti vyvinul stranu slabou! Dii vertant omen od pana doktora Čupra, neboť Pankraz, doktor alterius facultatis, již se snahou svou při hlasování propad. Hlavičky po galerii rozseté se sklopily, naděje na politické působení vymizela a rtíky šeptaly za odletělou nadějí neřeckou frází: „Der Gedanke der Trennung ist das Bindende in der Liebe!“ — Eh co, většinou nejsou naše

Češky ani Češky, a když nejsou Češky, nejsou také Řekyně, a když nejsou Řekyně, není také žádná Juno a žádná Venuše mezi nimi, ať se tedy třeba uzlobí! Stalo se jako před Homérem:

Νοῦσον ἀνὰ στρατόν ὤρσε κακὴν, ολέκοντο δε λαῶι,

zní verš starořecký a

nouzi na stráž vrže kakou, polekáni jsou lidé,

zní překlad český čili novodorický.

S odporem se ovšem náuka o našem řeckovství, ač není právě nova, jistě potká. Jsouť u nás lidé, kteří vůbec všemu odpírají, jsouť pak také lidé, kteří pro samé slovanství nejsou ani Češi, a zase takoví, kteří pro samé češství nedostanou se k slovanství. Ti nechť ve prospěch obnovené nauky uváží, že jakož osobou svou patří k rodině, rodinou pak k národu českému, právě tak co Čechové patří zas k Slovanům, co Slované pak k Řekům. Vždyť má Slovan jméno své jen od slova, Řek od celé řeči. To je, myslím, i slepci jasné! — Hej, Řekové, ještě naše dorická řeč žije!

H L A S r. III, č. 73, 13. března 1864

SMÍŠENINA
Z MALIČKOSTÍ NÁRODNOSTNÍCH

△ V Praze 19. dubna.

Něco divného visí prý v povětrí, pravil někdo v sněmovně, který to sundat nemohl; ale něco ještě divnějšího visí od posledních schůzí sněmovních na rtech lidských, a to se sundává samo a člověk slyší slova, jejichž obsah by divně otřásl upřímností páně Brinzovou, že by se pro věky věkův uzavřela a zapečetila starou pečetí Šalamounovou. Štěstí, že v bouři myslí vylije se olej Shakespearovy slavnosti, neboť vlny šly již vysoko a byly velmi trpké. Na každém obličejí sídlil mrak skrývající spoustu blesků. Leckde již i blesk udeřil.

Frivolní doba naše tropí sobě ze všeho smích a pomlouvá již i blesk, že je humoristou. Tyto dni, vypravuje doba ta, seděli v jednom hostinci, v den po sněmovním rokování o školské otázce, dva muži velmi nesyvně pohromadě: Čech a Němec. Hádali se ohnivě. Konečně praví Němec: „Říkejte si, co chcete, pro vás i pro vaše děti je němčina pro svou světovost důležitější než vlastní váš jazyk. My již příliš pokročili, než abyste nás dohoniti mohli. My jsme národem myslitelů, vy národem pracovníků. Můžete těžit z našich myšlének, my pak z vaší práce; my jsme hlava, vy se spokojte býti rukou!“ — „Chcete opravdu, abych byl jen rukou?“ tázal se druhý rozhorleně. „Ano!“ — „Tedy buďte vy hlavou!“ prál a řal, hlava se ale šikovně uhnula, jak fáma vypravuje.

Hrubián blesk! Také na tu tichou, myslící vodu má choutky! My s ním ovšem nesouhlasíme, my jsme v principu i v praxi tak mírumilovní občané, že i v hostinci vyhýbáme se loktům svých susedů, což teprv ve veřejnosti! Rozumnému slovu jsme vždy přístupni, jakož

na př. úplně pochopujem a uznáváme, co „Bohemie“ byla napsala o světovosti jazyka německého. Také je již vše připraveno a začnem se na březích Vltavy ihned germanisovat, jakmile Němci porýnští budou galisováni kvůli světovějšímu jazyku francouzskému. Či nebylo by snad „Bohemii“ mileji, kdybychom se místo jen přechodního germanisování, abychom nezůstávali vždy pozadu, ihned galisovali v Čechách? Jen ať řekne světový časopis, jsme zvyklí poslouchati. „Bohemie“ nás pak pochválí, jako nás pochválila již za to, že slavíme Shakespeara, pošlého z krve germánské. Koušek chvály přijímáme, ostatního kusu ze skromnosti odmítáme. Svěřujem se „Bohemii“ zcela důvěrně, že nestrannosti takové naučili jsme se přec jen zase od Němců a že slavíme pangermána Shakespeara jen v odměnu za to, že Němci tak madšeně slavili Slovana Lessinga a do Walhally u Řezna postavili Radeckého. Ruka rukou se myje. Proto také, z pouhé vděčnosti, přicházejí německé inserty do německých listů o slavnosti shakespeareovské, kterouž čeští členové českého spolku pořádají, jinak by nemělo inserování takové ani rozumu ani cokoliv jiného do sebe.

Krásný to pokrok, že nyní vděčnost světem vládne. Z vděčnosti k umění, že nyní česká zpěvohra rovná se německé, nechce „Tagesbote“ o české zpěvohře té ani slyšet a ostatní listy německé žádají z těchže ohledů, aby bylo Prozatímní divadlo za dne věnováno koncertům, při nichž ovšem nemusilo by se příliš přísně hledět k vylučování němčiny. Z vděčnosti za to, že při slavnosti máchovské Litoměřičané tak honetně k nám se chovali a že nechtějí titěž „českými paralelkami školy své o dobrou pověst přivést“, máme my litoměřické turnéry s jásáním uvítat, až přijdou budoucího měsíce světit prápor pražských svých bratří. Bude to krásná slavnost! Schwarzrotgolden vyjde slunko nad Prahou, která nebude ani vědět, jak jí je, tak krásná bude. Na Příkopech, kde posud zaznívalo jen jednostranné „Kde domov můj“, bude se rozléhati zvědavá píseň: „Was

ist des Deutschen Vaterland“; hlavní však věci jest, že německá trikolora, po prvé nám má demonstrovat, že máme tu čest býti Německem. Evoe! — V slavnostním proudu svém nemůžem opominout zmíniti se ještě o jedné slavnosti, ne velké sice, ale pohnutlivé. Před desíti lety zadala totiž pražská společnost „nejen hospodářská, ale i vlastenecká“ stanovy, jimiž zříditi se měl spolek včelařský. Desetkrát květlo jaro i odkvětlo, desetkrát rojily se již včelky, stanovy ještě nedozrály a nejsou posud potvrzeny. Vlastenecká společnost bude tedy v rodinném kruhu slavit desítiletou paměť zadání stanov.

Končím uváděje kousek notice z „Praž. nov.“, píšících o schůzi Zahradnické jednoty: „Pan Assenbaum podal návrh, aby seznamy ovocných stromů vydávány byly též v českém jazyku, proti čemuž však namítáno, že potřebné názvy dotýčných stromů se postrádají a tudíž předmět ten nebyl vyřízen.“ Upozorňuju slavnou a rozvážnou Jednotu zahradnickou, že se ráčila mýlit, postrádajíc právě sama známost českých názvů. Již před hezky dlouhým časem přinesla „Živa“ na ukázkou jen pro ovoce hruškové na sto čtyřicet velmi dobrých názvů. Jednu chybu má toto názvosloví na všechen způsob: český lid jmenuje druhy a odrůdy ovoce dle tvaru, barvy, chutě, času, zrání, místa atd. a nepovznesl se tak vysoko jako na př. pomologové francouzští, kteří chutné ovoce jmenovali třeba po královských maitressách.

H L A S r. III, č. 109, 20. dubna 1864

KLIDNOST A PORÁŽKA NA SNĚMĚ ČESKÉM
THOLOSANŮV NEVDĚK
NEŠTĚSTÍ PŘED TAHEM
CESTOVÁNÍ TENDENČNÍ

△ *V Praze 24. května.*

Často se stává, a je to právě tak bolestné jako zamítnutá láska, že lidé nás sobě neváží, snad i námi opovrhují, kterých nejvřeleji ctíme. Na př. Tholosan v Sardouově veselohře. Vidíte, tento člověk pln mužné všetečnosti, tento homeopath s mocnou dosí rozumu, tento muž zamilovaný do dítěte zajímal mne hned, když jsme byli sobě poprvé představeni, a skoro jsem myslel, že mám nároky na jeho vděčnost již za to, že mne daleko více zajímal než sama Caussadova liška. A právě tento Tholosan, dle vlastní jeho metempsychosi nejspíš v dřívějším životě svém nevděčná kukačka, řekne mně v posledním aktu: „Já nečtu feuilletony, můj sluha mně vždy řekne, co v nich je,“ při kterémž výroku je to smutné, že Tholosanovi nemůže se člověk ani usmát, jako herci, který řekne: „Já nečtu kritiky!“ A v tomtéž okamžiku, když učiní výrok svůj, obrátí se jistá část obecenstva, která má víc dlouhé chvíle než taktu, k sedadlu, na kterémž červenající se feuilletonista ošumělým lorgnonem ukrývá slzy po tváři tekoucí, ano takové žurnalistické stvoření má nestydatě dobré srdce. Dobrota však mizí a žurnalista přísáhá při všech svatých paragrafech, že se pomstí a že se bude také ohlížet, vždy a nápadně ohlížet na všechny doktory, kdykoliv o špatném léčení řeč, na všechny právníky, kdykoliv se bude mluvit o bezpráví, na všechny zamilované, kdykoliv se některý representant jejich na jevišti dostatečně blámne. Dobře ale, že jsme se dotkli zamilovaných, chtěl jsem vlastně o nesmrtelném bolu jednoho z nich vypravovat a nechal jsem se trochu svést vlastním bolem tholosanským.

Byl tedy jeden,

„..... jmeno zamlčíme,
snad že se pánu trochu zavděčíme;
ten nebyl stár a nebyl mlád,
desítku měl tak matřikrát“

a byl zamilován, pokud nevěděl úplnou jistotu, že jeho olejem něžnosti malovaný ideál nemá zlatého rámce. Když však byl se domohl chudé jistoty, napsal věrný popis jistoty té na modravý „Bath“, ač byl již uvykl psáti jen na červeném papíru se zamilovanou obrubou, zapečetil a odeslal nefrankované. Urazil tím ovšem nanejvýš celou rodinu, nejvíce pak posavadní milenku svou; což mu ale záleželo na tom, vždyť od žádného z nich ničeho více nechtěl a měl beztoho jiných starostí dost, jak nyní se as zaopatřit. To vše zapředlo, rozpředlo a přetrhlo se ještě před „prvním májem“, jenž letos zavdal příčinu k nerozluštěné posud hádce, měl-li „krásný“ večer nebo „pozdní“ večer. Země se několikráte zatočila jako jednonohý Donato, a v jižním Německu, nevím v kterém městě, byl tah větší loterie, což všechno dohromady spojit patří zajisté k stylistickým nemožnostem. V uznání, že Čechy jsou sice také Německem, že jim třeba ale trochu zalichotit, přišla hlavní výhra do české Prahy, na Nové Město, a zrovna do ruky opuštěné milenky, o čemž zpráva došla nefrankovaného milovníka v lístečku od dobrého přítele, jakých každý z nás máme, chvála bohu! Dobrý přítel byl skutečně dobrý, nebo frankoval a přidal nakonec ještě dobrou radu: „Neodříkej se lásky nikdy před tahem! Tvůj věrný J. H.“ Náš český Des Grieux, jemuž Štěstěna zahrála po manon-lescautsku, chodí od toho dne ulicí Nového Města touživ a zmaten jako nebožtík Swedenborg kolem „nebeského Jerusalema“. Jedna tetička povídala, že „má ta holka příliš dobré srdce, ona však, tetička totiž, že by se naň jistě ani nepodívala.“ Des Grieux nevzdává se tedy naděje, píše pilně a vždy frankuje v příjemném očekávání, že se mu manky nahradí

a krásného jednoho jitra že bude čísti jmeno své i Její mezi „manželskými sňatky“ zrovna po „magnetickém pozorování“ a před „zemřelými v Praze“. —

Kdybych věděl, že nemáme mnoho Tholosanů, napsal bych zde skrovné přáníčko, nějaké itinerarium. Když o svatojanské slavnosti Moravané do Prahy se valem dostavili, těšil jsem se velkému dojmu, jaký Praha učinila na ty, kdož ji poprvé viděli. Tu jsem sobě myslil, jak krásně by nadál působily takové vzájemné návštěvy. Doba naše klade mezi první požadavky vzdělanosti cestování; čím dříve pak se s prostředkem vzdělavacím počne, tím líp, a s cestováním může se počít již záhy v letech studentských. Student ovšem nemá, alespoň většina studentstva našeho, peněz na delší cesty do ciziny; tolik má ale každý, aby seznal vlast. Moravan, Slezan, Slovák, Čech mají pro celá studentská léta dosti příležitosti i dost práce, aby jeden druhého seznal. A nezapomeňte přitom na Lužici milou, na předstráž tu jak slabou, tak důležitou!

H L A S r. III, č. 142, 24. května 1864

△

Pochovali jsme ho, posledního Čecha a zároveň literáta, pana Matouše. Byl to pohřební průvod nadmíru dojemný. Po zesnulém nezbylo ani vindry, neboť byl za živobytí všechno rozdal německým spolukrajanům svým. Němci jsou ale národ velkodušný a upravili mu pohřeb nádherný. Kolega „Tagesbote“ dal čtyry archy pěkné makulatury na rubáš a my propůjčili jeden z vozů svých četných, určených pro dovoz výtisků na nádraží. Všichni žurnalisté a spisovatelé naši kráčeli s obnaženou hlavou za vozem. Dovezli jsme ho na Volšany, pohřbili, pokropili slzou svou a vraceli se pak se srdcem bolestným: ač jsme stáli nad hrobem muže čestného, geniálního, zároveň milého přítele našeho, přece nás mnohem více dojímala uchvacující myšlénka, že stojíme již nad hrobem celého národa.

Českého národa není více! Musa dějepisu vyryje jméno jeho vedle předních národů, ano, my se nemýlíme, na místo nejprvnější, před samé Helény. Nestranný, veliký duchu německý, vykaž zkrvácené, mrtvé holubici české místo spravedlivé v paměti své! Světoznámá spravedlivost tvá obdrží palmu!

Byl to národ nevelký sice počtem, obrovský ale duchem svým, — „přílišný duch zmoří slabé tělo“, praví Písling náš. Určen, aby kráčel v čele lidstva v boj pro svobodu a osvětu, klesnul první, obětovav se za nás, „menší národové jsou proto na světě, aby jimi se živili větší,“ dí Ohéral náš v sebraných svých spisech. Život českého národa byl nepřetrženou řadou bojů a utrpení, — „takový jest osud přemnohých geniů,“ praví Sojka. Známo též, co Wieland, Herder, Goethe, Jean Paul, Schiller a Lessing řekli.

Již tenkrát, když jsme my byli ještě roztomilými surovci, skvěl se národ český vzdělaností vysokou, čehož dokladem jest znamenitý „Libušin súd“. A vedle vzdělávací snahy do výšky a hloubky podržel prostý lid český nevyvážitelnou, nepřekonatelnou bohatost ryzé poesie. Překrásnému rukopisu Kralodvorskému obdivujeme se posud upřímně. Zapírali jsme sice pravost jeho, to se dělo ale jen z politických důvodů a nyní toho více nepotřebujem. Národ český měl dlouhou řadu věhlasných knížat a králů, z nichž byl Otakar největší, protože přivolal do země Němce k rozmnožení lidstva a súrodnění ducha. Nemýlilo se věhlasné kníže, my jsme se skutečně rozmnožili.

Péro naše je příliš slabé, než aby mohlo v krátkých rysech jen poněkud ostřeji vyznačit hlavní zjevy historie české. Jakž máme psát o Husovi, bez něhož nebylo našeho Luthera, naší reformace, naší slávy, našich dějin! A zdaž není velikán Luther, který po ďáblu kalamářem házel, poměrně ještě menším jen duchem naproti Husovi na hranici? A přičítáme-li literárním snahám Lutherovým, že z nich vyrostlo celé písemnictví německé, první ve světě, nemusíme zároveň velkou, ač prostřední zásluhu přičítat Husovi? Jakž máme mluvit o Žižkovi, prvním hrdinovi světa, a o bojovnících jeho, jejichž činy zatemňují nejthermopylatější činy starého věku? Dějepis německý vypravuje o tom divná fakta! Což máme konečně říci o rudolfínské době v Čechách, za níž se pěstovaly vědy v také míře, že naše tehdejší snahy vědecké byly proti tomu pouhým abecednictvím?

Avšak sklesla Hellas, sklesla Čechie! Dvě stě a několik let umíral národ, pak se zase na nějaký čas vzchopil, jako se někdy odlehčuje umírajícímu před smrtí nakrátko.

Tak mocný býval jeho duch, že v době „znovuzkřísení“, jak to nazývali, byl úplně přesvědčen, že se zase zcela zmůže. On neměl ani tušení, že je zcela prosáklý již duchem jemu cizím, že atomy těla jeho vyměnily se během času za atomy jiné, že ani není více Čechem,

△

Pochovali jsme ho, posledního Čecha a zároveň literáta, pana Matouše. Byl to pohřební průvod nadmíru dojemný. Po zesnulém nezbylo ani vindry, neboť byl za živobytí všechno rozdal německým spolukrajanům svým. Němci jsou ale národ velkodušný a upravili mu pohřeb nádherný. Kolega „Tagesbote“ dal čtyry archy pěkné makulatury na rubáš a my propůjčili jeden z vozů svých četných, určených pro dovoz výtisků na nádraží. Všichni žurnalisté a spisovatelé naši kráčeli s obnaženou hlavou za vozem. Dovezli jsme ho na Volšany, pohřbili, pokropili slzou svou a vraceli se pak se srdcem bolestným: ač jsme stáli nad hrobem muže čestného, geniálního, zároveň milého přítele našeho, přece nás mnohem více dojímala uchvacující myšlénka, že stojíme již nad hrobem celého národa.

Českého národa není více! Musa dějepisu vyryje jméno jeho vedle předních národů, ano, my se nemýlíme, na místo nejprvnější, před samé Helény. Nestranný, veliký duchu německý, vykaž zkrvácené, mrtvé holubici české místo spravedlivé v paměti své! Světoznámá spravedlivost tvá obdrží palmu!

Byl to národ nevelký sice počtem, obrovský ale duchem svým, — „přílišný duch zmoří slabé tělo“, praví Pisling náš. Určen, aby krácel v čele lidstva v boj pro svobodu a osvětu, klesnul první, obětovav se za nás, „menší národové jsou proto na světě, aby jimi se živili větší,“ dí Ohéral náš v sebraných svých spisech. Život českého národa byl nepřetrženou řadou bojů a utrpení, — „takový jest osud přemnohých geniů,“ praví Sojka. Známo též, co Wieland, Herder, Goethe, Jean Paul, Schiller a Lessing řekli.

nýbrž Němcem. Za těch dvě stě a několik let vzmožil se německý duch v Čechách nesmírně, takže již i český sedlák německy myslil, netuše toho ani. Kultura byla německá, handl taky, pilnost taky, taktéž práce, vzduch, slunce a brambory. On toho netušil a zápasil po decennie, neboť život národův neměří se dle dnův.

Zkormoucení jsme stáli u lože jeho, jeho fantasmie nás bodaly do srdce jako ostré nože. Domlouvali jsme mu mírně a laskavě, abychom ho ukonejšili, zacházeli s ním s takou láskou, jakou křesťanství káže. Nebude zajisté nikdo zazlívat, že „Prager Morgenpost“ takto sama o sobě mluví: vědomí dobrého činu má zajisté právo, aby se třeba hlasitě rozpomenulo na minulost. Nemocný národ měl fantastické, někdy dětinské až nápady, jimž jsme všemožně hověli. Chtěl mít české divadlo, my mu je dali, chtěl, aby se každý Němec v Čechách musil učit česky, my jsme se s lehkým úsměvem na rtech učili, chtěl revisi volebního řádu, my svolili. Což ale platno! Německý duch vždy více se v něm rozkládal, síly ubývalo.

Nemohli jsme se více na to dívat. Konečně nám i jemu pomohl pan Dotzauer, doktor medicinae, lékař jeho. „Duch jeho je mocný,“ pravil, „a šlechetný,“ přidal, „on jen proto brání se smrti, že doufá životem svým prospět blahu člověčenstva. Rozhodně bude na něho působit, když rozumnými důvody se mu rozloží, že mnohem více člověčenstvu prospěje, ustoupí-li obrovskému duchu německému, splyne-li s ním v jedno a zbytečným odporem nebude překážet pokroku.“ I vybrala se deputace sestávající z členů německých pražských redakcí a šla k českému národu.

Nezapomenem nikdy na posvátný ten okamžik, na vznešené to vzplanutí oka bratra Čecha, když jsme mu výmluvně vše rozložili. „Ano, pravdu máte,“ zvolal nadšeně, „ať žije člověčenstvo!“ Vzal bambitku a střelil se do lebky, — my mu nechtěli překážet v počínání tak lidumilném. Byly to slavné doby, všechno se střílelo nebo otravovalo, právě dle chutě. Jen někteří zbyli,

kteří byli na cestách, jako na př. bohužel nyní teprv
pochovaný pan Matouš.

Ač jsou události ty známy, vypravujem je přece,
neboť velký v tom příklad, jenž zasluhuje následování
směrem k Východu. My pak ukažme, že jsme se naučili
něčemu ze slovanských zvyků, hodujme a buďme veseli
nad hroby. Čechie je tuze krásná země!*

H L A S r. III, č. 160, 12. června 1864

* Redakce naše přijímá ochotně příspěvky pro pomník
Čecha na Řípu a bude stovky zvláště kvitovati.

„TAGESBOTE“ VYPRAVUJE!
„KURZE GESCHICHTEN“ O JEDNOM
HLOUPÉM UČITELI
A JEDNOM INDIÁNU „IN SPE“

△ V Praze 4. srpna.

Čáp donesl do redakce „Tagesbote“ zase nějaké mladické nekřtěňátko. Roztomilé to robě! Nemá sice ovšem ještě rozumu, ba posud ani skrovných rozumových počátečků, je ale velmi chápavo, a přítel dětí může se velmi pobavit přihlžením, jak to malé stvořeníčko všemu velkému se diví, na př. velkým vousům, velkému nosu, velké svobodě pravopisné, ano i velice ošumělému náprsníku. Diví se tak, že zapomene na př. i na slušnost, jaká mu byla doma přikázána, než se mu dovolilo do divadla. Jak by se chlapeček medivil všemu tomu: náprsníky kupuje mu posud tatínek, nosík má dle let svých ještě malinký, a vousy — nu vousy musí být mrzáctvím, neboť on jich nemůže nalézt na své pravidelné tváři vzdor zrcadelnému sklu krámů příkopních, v němž se tak často zhlíží. A co se týče pravopisu, vždyť má z něho dobrou známku školní, a „Tagesbote“, časopis, který tak nesmírně bdí nad čistotou pražské němčiny, otiskuje jeho „kurze Geschichten“ a dobroserdečné zprávy „z trestnice“ hned po zprávách o požárech a jiném neštěstí. Kdybychom se při německé žurnalistice pražské ještě něčemu divili, zajisté že bychom v udivení ustrnuli, že „Tagesbote“, který nad čarou tak starozrale prý na svět hledí, a pod čarou i v divadelním referátu svém i ve feuilletonu samém o ničem jiném nemluví, než o „dětských střevících“ českých spisovatelů, něco podobně dětinského otiskuje! Když již neví „Tagesbote“ praničeho, co by proti českému divadlu říci mohl, vypravuje, že jedna herečka jedla „vuršt“, druhá že sobě nechala ruku políbit, třetí že se mezná v německém pravopise; když neví ničeho proti spisovatelům, vypravuje, že jeden má velké vousy a druhý vel-

ký — nos. Věříme sice, že redakce „Tagesbote“ „vuršty“ nemá, co by ale řekla, kdyby z české strany veřejně popisoval někdo stravu jejích spolupracovníků nebo kuchyni německých herců, nebo kdyby popsal ty „Bellmausy“, „Šmoky“ a ještě vyšší členy pražské německé žurnalistiky dle jejich nosů, ošumělých cylindrů nebo ještě divnějších kabátů! To by byla nevzdělanost, — nemyslí „Tagesbote“, jehož skleněná střecha by tak snadno k ourazu přišla? Jen ať „Tagesbote“ v „krátkém vypravovateli“ hádě na prsou svých nevychová, které by sobě najednou vzpomnělo, že „das Gute liegt so nahe“! Možná arci, že myslí „Tagesbote“, že učinil již vtip, když vyslovil něco uzeného, nebo že myslí, že je to hanba pro české divadlo, když vypráví o některém ženském členu jeho, že nezná německého pravopisu. Krátkozraký! Všude vidí národní přemrštěnost a zde mu ušla! Dámy, jak známo, píšou pravopisně vždy špatně, ať již jakýmkoliv jazykem, a naše dámy píšou jen proto tak důsledně psaníčka svá po německu, aby nepůsobily českému pravopisu ostudu. Je v tom přemrštěnost sice a nemohlo by se to snad díť, kdyby byly posavadní německé školy nesloužily tak špatně — kdož ale může za to!

Ad vocem „ošumělost“ napadá mne tu také jedna „kurze Geschichte“, která se sem dobře hodí, ač chce-li ji někdo považovat za vhodnou. V německé normálce — nemohu říci „blahé paměti“ —, měli jsme učitele podivína, který byl svatosvatě přesvědčen, že žák v ošumělém kabátě nikdy nic neumí. Jednou zkoušel hošíka pěkně ošaceného a pozkoušev pochválil ho slovy: „Velmi dobře — rozumíš své věci jak náleží — čímpak je tvůj pan otec?“

„Portýr!“

„Táhni! K čemu jen takový darmochleb chodí do školy, když se učit nechce a nechce!“

A ještě jednu historku! Tyto dny probíhala časopisy zpráva, že již i mezi Indiány americkými šířiti se počíná móda uzavírání sňatků pomocí žurnálních vyzvá-

ní. V americkém časopise jednom stálo prý oznámení „starého Indiána otce“, hlavy celého kmene, který hledá bělocha ženicha pro svou zdravou, silnou, pěkně rostlou atd. dceru. Této dá věnem tisíc koní; běloch však má indiánský kmen přiučiti orbě. Pro člověka, který vždy jen pěšky chodí, má tisíc koní koňsky přitažlivou sílu. „Toho ‚starého světa‘ je zde beztoho každé dítě již syto,“ pomyslíl sobě nadějný jeden pražský mladík, „proč bych toho mezkusil se světem ‚novým‘?“ Sedl a napsal ofertu, v níž popsal osobu svou i co do nosu i co do ostatního velmi „poměrnou“ a prorokoval, že se jim ke všemu hodí, an je tak mlád, že ještě ani jediného vousu nemá. Zapečetil, odevzdal drážďanskému vlaku, a čeká; poněvadž ale orbě posud nerozumí, půjde prý na krátký čas někam do vsi za čeledína. Prozatím píše ještě „kurze Geschichten“ do „Tagesbote“.

H L A S r. III, č. 215, 6. srpna 1864

NA PŘEDNÍ STRÁŽI
KOMIKA A TRAGIKA V ŽIVOTĚ
SOCIÁLNÍ MALIČKOSTI
VZÁJEMNOST DIVADEL

△ *V Praze 6. srpna.*

Francouzský „Pays“ oznámil tyto dny, že nemůže mít feuilleton, protože feuilletonista jeho je co člen národní obrany na stráži, na cvičení, nebo kde. To se nám nemůže stát! My nemáme národní obrany a nemůžem tedy chodit na stráž, ba my ani nechceme státi na stráži, protože nevíme, co bychom prozatím střežili. Žurnalista je vlastně vždy jakýms členem národní obrany; takový „verlorner Posten in dem Freiheitskriege“ sedí ale na stráži u svého psacího stolku, nebo sedí i jinde, když pánbůh dopustí — v kterémžto dopuštěném případě jsou mu však přidáni ještě jiní strážníci. A u psacího stolku přemýšlí se tak volně o „důležitých“ udalostech všedních! Člověk sleduje napnutě hádku, jsou-li „varhanní píšťaly z litiny nebo nelitiny“, má upřímnou radost z toho, že se podařilo divadelnímu režisérovi „angažovat dvě jehňata“, a obdivuje se morálce v nadpisu lokálky: „Chudí **ale** poctiví lidé.“ O tomto „ale“ mohl by se napsat obšírný raport k nejvyššímu komandu obrany lidské. „Nouzi mám, to vím, mám-li ale poctivost, to nevím, — lidé věří u mne jen v prvější,“ pravil nádeník k císaři Josefovi; a nádeníku bylo spomoženo, a když viděli lidé, že nemá více mouze, věřili mu, že má také poctivost. Komika, při níž by člověk plakal, tragika, která vzbuzuje divoký, bolestný smích! Pamatuju se na popis scény z Palais de Justice. V jednom sále rozsáhlého toho paláce, v němž každého dne objeví se dosti látky pro obšírný román a pro sociálně reformátorskou knihu, stojí vězeň před soudcem a vypravuje: „Jakmile vejdu v ošumělém svém šatě — jiného nemám — do některého domu, uzavírají přede mnou všechno. To mne dráždí, a abych jim dokázal, že jsou hloupi, uzmu jim

něco. Pak jim to po vhodné příležitosti zase odešlu!“ Ošumělý humorista byl pro špatné vtipy své odsouzen, a v tutéž hodinu byl ve vedlejší sále paláce justičního odsouzen ještě někdo, který byl šidil lidi věřící mu pro jeho nádherné vystupování. To jsou tak jednotlivé květy bejlí, obláčky poněkud hustější a tedy viditelnější z výparů, vystupujících z příkrých rozsedlin lidské společnosti. Kdy se ty rozsedliny vyplní!? Sue-ovo „nikdy“ je slovem příliš strašným. Když se v Londýně rozmohlo garotteurství a policie odpomoci nemohla, pomohlo sobě obecenstvo samo: ozbrojilo se. Ať se ozbrojí naproti sociálním nešvárům láskou a humánností, ale onou velkou láskou, jaká je lidstva jedině hodna, a vše se vyrovná. K lásce, k humánnosti čelí také všechny nauky předních socialistů.

Šíření se těch nauk děje se však pomalu, velmi pomalu. Najednou vyvstane obdoba toho, co v srdci lidském krásného spí, někde u veřejnost leskle a zářivě jako slunce; zachází ale brzy zase, zůstavivši jen malý hlouček věřících, možno také, že ve styku s egoismem lidským způsobilo zlé místo dobrého. Náděje nás přece neopouští: „Budoucnost lidstva je věčným jitem, nikdy večerem,“ praví Victor Hugo. Nyní se právě zase mluví nově o mčem prastarém, totiž o odstranění trestu smrti. V Anglii, která v Hindostanu lidi odpravuje známým přivazováním k dělům, bouří se londýnští dělníci při popravě; ano praví se, že i v Rusku trest smrti přestane, nejspíše ale teprv tenkrát, až všechny lesy polské budou zporáženy a nastaveny kolem Varšavy co šibemice. „Při jednotlivcích ukazují se humánními nejspíše ti, kteří v zášti své vyhladili by často celé národy!“ To je smutná kapitola, velmi smutná a tak veliká, že vlastně líp ani se jí zde nedotýkat. Těžko však se vyhnout, když otázky malehají se všech stran. Dnes jsem vzal několikéré zahraničné časopisy německé do ruky a našel ve feuilletonech připomínky na kata šlechtice Schelm von Bergen a nad čarou rozumující články o trestu smrti. Od Varšavy věje Evropou ošklivý vítr! —

Ale kam se obrátit! Od „angažovaných jehňat“ jsem vyšel a dostal jsem se až k Schelmu Bergenskému, při kterém věru vtip se brousit nemusí, ač on sám byl prý vtipnou hlavou. Zjevy pražského života jsou nyní zase chudy, suchy, neplodny, ani divadlo neposkytuje věci dosti dobrých nebo dosti špatných, aby se o nich mluvilo. Abonentí divadelní obdrží prý „Svatojanský dvůr“, v němž bude hudební vložka na drnkačku; obyčejné již nyní německé inserty českého ředitelstva oznámějí pak německému obecenstvu, že bude „Sankt-Johanns-Hof“, novinka pro ně. Německé ředitelstvo zase oznámí ze zdvořilosti svůj „Sonnewendhof“ co „Dvůr slunce-obratní“. Věřu, ta vzájemnost obou divadel je pohnutliva. České divadlo učinilo počátek, — děkujem!

H L A S r. III, č. 216, 7. srpna 1864

MLADOBOLESLAVSKÁ BESEDA
NOVÝ SPOLEK
STARÁ PÍSEŇ O HONORÁRECH

△ V Praze 10. srpna.

Šťastná Beseda mladoboleslavská! Kdežto všechny podobné spolky v létě božím parnem a lidskou leností hynou, věje okny mladoboleslavské Besedy větrík tak osvěžující, že nelze zlenivět. Ano někdy zalehne, jako by všechno chtěl z Besedy vyfouknout, — nu, v boji je život! Dost na tom, že je alespoň jedna Beseda v Čechách, v níž se život celého města vrcholí, k níž celé město hledí, — i městské stříkačky. Ku písničce váženého svého pana kolegy, vůbec známého poety Františka Haisze, jenž má jen jediného, nesmířitelného nepřítele v osobě obrázkového estetika „Národu“, mohl bych připsat, že je Boleslav nejen krásné, ale i čilé město. Boleslav nezhyne, o Boleslav nemusí se nový spolek pro „zarážení knihoven po Čechách“ starati.

Základní myšlénku nového spolku toho lze nazvat velmi dobrou, ač v jisté míře odpírá všeobecnému pravidlu, že se mají „obrazy co možná roztrušovat, knihy co možná sbírat“. Kdo ví, jak knihy působily na probuzení lidu českého, uvítá spolek ten vřele a bude potěšen, začne-li brzy blahodárné působení své. Jest bohužel ještě dosti míst po Čechách, a to nejen snad malých, nepatrných vesnic, ve kterých schází obecní nebo alespoň školní knihovna posud. Plany jsou námitky často činěné: „Naše obec je příliš chudá k něčemu podobnému!“ Nikoli chudoba, nýbrž nevzdělanost a lenivost duševní jsou zde závadou! Výdaje na podobnou knihovničku obecní jsou tak skrovné, že již s nepatrnými penězi lze zařídit něco dosti pestrého i důkladného. Chuť ku čtení, potřeba duševní stravy opatří nejchudší obci právě tak knihovnu, jak opatřívá nejchudšímu studentu kýžený nějaký spis. A účelem spolku

toho bude právě, aby hlavně chuť i potřebu budil a podněcoval. Chudší knihovny bude rozmnožovat, jinde zakládat nové; budou-li dobré knihy v obci, najdou se zajisté jednotlivci čtenáři, a po jednotlivcích přijdou následovníci. Komu pak bude svěřena správa obecního toho ústavu, dobře učiní, bude-li každou metičnost považovat za počasnou, již odstraniti je v moci jeho. Učitelé co vychovatelé, kněží co duševní lékaři dovedou nejspíše určit, jaké spisy hlavně se hodí k tomu, aby chuť ku čtení byla u spoluobčanů jejich vzbuzena, rozmnožována, zapevněna. Pak přestane liché předstírání chudoby, přestane i nešvar jiný. Posud na př. panuje na mnohých místech náhled, že je nakladatel, zvláště ale spisovatel z vlastenectví povinen exempláry svého spisu podělit knihovny „chudších“ obcí, čtenářských spolků atd. Spisovatel obdrží ku skrovnickému svému honoráru od nakladatele rovněž skrovný počet výtisků spisu svého. Počet ten je přátely, známými a „mecenáši“ brzy rozebrán; potřebuje-li ještě více, musí kupovat jako každý jiný, ledaže se mu dostane kněhkupecké provise. Tu pak zajisté může na př. kterýkoli spolek spíše výdaj, obyčejně skrovný, podstoupit než jednotlivec.

Tím bychom se byli dostali k neplodné kapitole o honorárech spisovatelských. Alespoň to je dobré, že by se jimi již kapitolka, když i ne kapitola naplnila, a pravda je, že se u nás i v tom ohledu mnoho zlepšilo od prvosenních dob hrubého papíru na šajnových bankovkách. Avšak onen stav, ve kterém spisovatel obdrží za jednu řádnou knihu tolik, aby mohl druhou řádnou napsat, od stavu toho jinde panujícího jsme ještě hezky daleko vzdáleni. Výminky jsou ovšem, ne sice skvělé, zato ale řídké, mnohem řidčí, než jaké nechávají ze šesti set pařížských spisovatelů dramatických vždy v decennium vybřednout dva neb tři co milionáře. Ty můj bože — milion! — českému spisovateli jde hlava kolem! Kdo by sobě jen pomyslit mohl, co je to vůbec milion! „Chcete-li sobě pomyslit, co je to věč-

nost," praveno jednou v rozprávce, „myslete sobě nejdříve sto let, pak zase sto let, a tak přidávejte pořád po stovce, až dostanete bolení hlavy z toho, a máte pojem věčnosti.“ Inu ano — ano, jen kdyby měl člověk dost jasný pojem o stovce, z milionu by hlavy bolení nedostal!

„Najednou se mluví o honorárech," slyšíš dosti často, „dříve se o nich nemluvílo, a psaly se lepší věci než nyní. Kdo je pravým umělcem a cítí něco zdárného v sobě, napíše to i bez honoráru.“ — Baže! Když tvrdí básníci, že klokot slavíčí a šum řeky jim jde nade všecko, že je to nejvyšší možné labužnictví, musíme vlastně litovat labužníky ony, kteří u Švertáska a Chlumeckého tak bídne svůj život vlekou. Kéž by také tito dovedli užívat a o sobě říci, že

„mně stravou lesní borůvka
a skála stůl i pohůvka.“

Ostatně, jak praveno, výminky jsou již zde a z výminek musí se časem svým a snad dosti brzy sloučit pravidlo. V jiném umění již jsou pravidla zde.

H L A S r. III, č. 220, 11. srpna 1864

„P R A G E R M O R G E N P O S T“
Z A S E J E S P L A V N A!
L I B E R E C A N A I V N O S T
„U Z L A T É A B E C E D Y“

△ *V Praze 13. srpna.*

České museum by bylo brzy zbohatlo. Jednalo prý se o to, že mají oba pražské centralistické listy splynout v jedno, a tu není pochybnosti, že vyšlý ze spojení toho plod byl by musil do spiritusu, — abnormita sice, přece ale zajímavý zjev, jenž by nesměl ztracen být pro přírodopis kultury! Dojemný to byl týden, ve kterém „Morgenpost“ nevěděla, co bude, čím bude a bude-li vůbec. Nesla ráz nejvyššího utrpení v líci, neboť nevěděla, je-li „sprachenzwang“ opravdu „sprachenzwängen“, je-li centralismus spasnější nebo federalismus, potřebují-li Němci v Čechách, aby je „Morgenpost“ zastávala, nebo nepotřebují-li, atd. Náhle jí přijela osvěta po telegrafu z Vídně, líce obdržely opět barvu a „Morg.“ v sloupcích svých zase zastává i sprachenzwängluje, a federalismus jí opatřuje opět velmi dobrý rozmar. Po pašijním témdni krásné svátky, nové jaro, jsme žádostivi, jaké květy v něm vypučí! Nyní má na př. příležitost ku vtipným feuilletonům o slavnosti liberické.

Dnešní časopisy přinášejí následující zprávu pode jménem „Neobyčejná rychlost“: „Parní vozy a telegraf získaly století našemu pověst neobyčejné rychlosti. K čemu dříve třeba bylo dní, měsíců, ba i let, vykoná se nyní za několik okamžiků, hodin, dní. To však všecko není ještě ničím proti rychlosti Liberčanů. V této metropoli národní snášelivosti odbýváti budou dne 14. a 15. t. m. velkou německou slavnost a již vyšlo tiskem v y o b r a z e n í s l a v n o s t n í h o p r ů v o d u s e v š í m p ř í s l u š e n s t v í m , j a k o o k r á š l e n í d o m ů , m á c h á n í k l o b o u k y , h á z e n í k y t e k a t d . “ Zpráva ta je jenom skromná lokálka, cituji ji ale přece doslovně, aby bylo vidět, jak

neprávě se u nás věci a udalosti posuzují, — neboť to mně nikdo nevymluví, že zmínka o rychlosti je pouhou ironií. Což je, prosím vás, na tom, zhotoví-li se obraz před slavností nebo po ní? Němci mají, jak sami praví, poměry pevné, konsolidované, mají program veškerého činění nezvratný, oni musí třeba na deset let tedy napřed vědět, jak slavnost vypadne, jak se klobouk povznese a jak kytky padne. Tomu se nemůže nikdo smát! Učme se od sousedů svých v ohledu tom, a což hlavního, nebudme naivní, sice se nám usedlí sousedé vysmějí. Naivnost nás tíží posud v ohledu mnohém. Tyto dny na př. vystoupil Polák Milaszewski, barytonista, byv vyzván ředitelstvem, pohostinsku na českém divadle zdejším. Obecenstvo i kritika uznaly ho co zpěváka solidního. Další vystoupení nebylo mu povoleno, protože prý pan intendant náš nesvoluje. A hned tu vyskytla se síla lidí naivních, kteří se divili nejen náhlé přísnosti, ale i tomu, že pan intendant, nejsa již po delší čas v Praze, skutečně by byl podobný zákaz vydal.

Naši otcové měli mnohem více divinace než my, ba skorem ještě divinaci příhodnější než sám dotčený libercký obraz. Důkaz toho leží právě přede mnou. Pan-slavismus běře se za výkvět doby nové, můj důkaz vtiskuje mu již pečeť roku 1716. Obdržel jsem několik potišťených a zežloutlých lístků z roku toho, kteréž v sobě tvoří samostatný spisek s nadpisem: „Slovář český, to jest: slova některá česká, jak od Latinářův tak od Němcův vypůjčená, zase napravená a v vlastní českou řeč obrácená. K užívání milovníkům české řeči.“ Spisek ten prodávali v Praze „v domě za svatém Jiljí, U zlaté abecedy řečeném“, a v předmluvě praví spisovatel následující: „Snad tato má práce sprostná bude podpal mnohým, aby něco lepšího pro čest jazyku svého (což dejž bože) na světlo vydali, a zajisté ti všickni, kteří ještě česky v Čechách rozprávějí (nebo jest se obávati, aby po létech v českém království místo česky německy všickni nerozprávěli), svůj jazyk ve větší vážnosti měli; o to se starajíce, aby k zapomenutí a vyko-

řenění nepřišel, ne jen pro čest našich milých předkův, ale také pro vzácnost toho našeho slovanského jazyku. Vzácnost pravím: nebo ten jazyk slovanský jiní národové tak sobě velice vážili, že nad jiné rozličné jazyky ten a takový sobě oblíbili. Jakož také skutečně čtvrtý díl světa toho jazyka až posavad užívá.“

Nevěje na vás ze slov těch dech zbožný, dojemně vroucí? — „Dáno 5. dne měsíce listopadu, léta pámě tisíc sedm set čtrnáct!“

Dnes jsem citoval mnoho, odpouštím to ale sobě úplně po přečtení opětném. Zlatá to abeceda velké myšlénky vzájemnosti slovanské!

H L A S r. III, č. 223, 14. srpna 1864

△

Bylo odpůldne. Zavírali již luvreské sbírky a musili jsme z assyrského sálu, musée assyrien, kde jsme se byli obdivovali památkám Nimrodů a Semiramid, herkulovi Sanheribu a okřídleným býkům s lidskou hlavou.

Přešli jsme Pont des Arts a kráčeli podél Sekvany až k boulevardu Sevastopolskému. Zde jsme zasedli před kavárnou k malému stolku a dali sobě po sklenici „mnichovského“, které, chutnajíce jako rozředlý pendrek, pocházelo nejspíš z kuchyně kavárníkovy.

Byli jsme unaveni — několik hodin v bohaté galerii strávených vždy unavuje — a mlčeli jsme chvíli, pozorující a poslouchající. Naše společnost sestávala z tří osob, Poláka, Rusa a mne Čecha. Divné to sestavení pro loňsko, není-li pravda? Polák byl syn emigrace, Rus bývalý důstojník, přešlý k povstalcům. Oba mluvili polsky, já česky, přizpůsobuje, pokud možno, češtinu svou jejich polštině, a dobře jsme si rozuměli; nyní ale, jak praveno, byli jsme tiši. Naše vůkolí se o nás nestaralo, byloť vzhledem k našemu kroji krátce rozhodlo, že jsme Polonais ou Hongrois, a tím byla zvědavost odbyta.

Kavárna byla v přízemí i v prvním patře. Nad námi zněl s balkonu stříbrojasný smích prostovlasé grisetky, která pro půl tuctu studentů točila cigareta a přitom sama virtuosní dýmové kroužky z ústek vypouštěla. Uvnitř kavárny a před ní plno studujících — vždyť tu Quartier latin a hned za rohem ulice škol lékařských! Po nějaké chvíli rozpřádá se u nejbližšího stolku scéna. Dva studující byli v sobě Němce poznali; jeden byl ze Stuttgartu, druhý z Královce. Nechali ihned frančtiny a počali spolu německy. Posloucháme chvíli.

„Není-li to k zoufání,“ pravím konečně, „že my Slované nemáme posud jednotného jazyka slovanského. Němečtí vzdělanci mluví všude nářečí jedno, my desatero!“

„Vy Čechové pracujete prý již dávno na jakém s jazyku všeslovanském,“ podotýká Polák.

„Ano, ale s jazykem ideálním sotva to půjde. Nejlíp by bylo, vzít nářečí již hotové, vzdělané.“

„Proč nevezmete ruštinu? Národ ruský má největší diplomatickou váhu.“

„Zeptejte se zde přítele Poláka, zdaž by krajané jeho svolili. A skvělých talentů jejich nebudem přec nikdy chtít vylučovat!“

„To ne, nikdy!“

„A my bychom zas nemohli nikdy ruštiny přijmout, pokud by Polsko s politickým stavem svým nebyla úplně spokojena! Toť by bylo tolik, co podat nepříteli novou zbraň!“

„S řečí diplomatickou by to tedy pro počátek as nešlo, musili bychom začít s řečí vědeckou.“

„A s kterou myslíte?“

„Třeba s naší spisovnou češtinou. Je tak vzdělána, že vyhovuje všem požadavkům pokročilé vědy!“

„Když je vás ale tak málo!“

„Právě proto nevzbudíme žárlivost žádné větve daleko mocnější! Vždyť jsme v nejlepší přátelství se všemi větvemi velkého Slovanstva, vždyť u nás je kolébka oné velké idey, která shromáždí hledí všechny velduchy naše na poli jediném!“

„Vy ale také shromáždění takového nejvíc potřebujete!“

„Ano, ale zároveň ve prospěch vás ostatních! Jsme jako klín vrazení do cizího živlu. Na sever od nás vše dávno již poněmčeno; my se bráníme, bráníme se ale s úspěchem. Jsme vaší přední stráží, proč nechcete s námi mít jedno heslo, proč byste nechtěli nám dát podobný akreditiv před ostatní Evropou? My bychom tím velmi, velmi sesílili, a v tom by byl zas prospěch váš!“

„Ale —“

„A pak velká příbuznost s polštinou, s kterou hraničíme, usnadňuje již tolika milionům —“

„Ano, ano,“ kývá Polák hlavou, „proto také je otázka spisovního jazyka již rozluštěna, myslím. Musí to být polština. Nás je víc, máme větší literaturu, básníky, filozofy, dějepisce —“

„Já už vidím,“ usmívá se Rus, „že zde na boulevardu Sevastopolském otázku svou nerozluštíme. Já budu chtít ruštinu, vy polštinu, vy češtinu. Věc tu musí rozhodnout budoucnost, kteráž nám Slovanům patří. Jen když je smysl rodinný probuzen! A v tom ohledu činíme věru pokroky! Otázka naše závisí od dějin, od velkých událostí!“

„Jaké daly Němcům jazyk spisovní!“

„Jaké učinily z frančtiny řeč diplomatickou pro celý svět!“

„Das ganze Deutschland soll es sein! Hoch Deutschland!“ zní to od vedlejšího stolku.

„Sláva velkému Slovanstvu! Na zdar slovanské budoucnosti!“ odpovídá se u našeho. Sklenice řinčí.

„Zadržte! Jedná-li se o přípitek na naši budoucnost, ať se připíjí ve světovém šampaňském! He, garçon!“ — volá Rus.

Vešli jsme dovnitř kavárny, abychom si tu připili pohodlněji. Po půl hodině jsme se rozešli, každý posilněn nadějí, že budoucnost nad námi rozhodne co nejpříznivěji.

To bylo roku loňského. —

Včera jsem četl Kolářův feuilleton o Lužici. Praví tam: „A jak snadno bychom se mohli dorozumět, kdyby se každý vzdělaný Slovan přiučil jednomu nářečí slovanskému, a sice nejdůležitějšímu — ruskému.“ —

Vzpomněl jsem sobě na boulevard Sevastopol.

SILVESTROVSKÁ INTRODUKCE
BESEDA UMĚLECKÁ
NOVÝ ROK JINDE I U NÁS
KNĚŽÍ SATURNOVI

△ *V Praze 30. prosince.*

Stáváme se kosmopolity. Vedle svých četných slavností národních, na něž tak důsledně zapomínáme, máme již celou řadu odjinud nám naštěpovaných slavností, importované zboží, za něž kapsy naše platí velké clo. Silvestr byl nám dodán z Vídně a dle výdatného novoročního hlavy bolení možno tvrdit, že se u nás již lezky pevně usadil. Ovšem, pražská silvestrová noc není vídeňská silvestrová noc, protože „Praha není Vídeň“, jak jistý český žurnalista po dlouhém přemýšlení najisto tvrdil. „Ve Vídni směje se každý kámen,“ zpíval Blumauer, zakaboněný Homér Vídeňanův. A snad právě proto škaredí se pražské kameny tak historicky a upřímně, a ani lidé nesmějí se všichni. O Silvestru se smějí ale přece alespoň ti, jichž osud přílišně netíží nebo kteří mají dostatečnou lehkost, aby sobě ze všeho pranic nedělali. Toho „všeho“, z čeho sobě něco dělati musíme, je arci přec jen trochu mnoho, — všude, nejen u nás — vždy, nejen nyní. Byl jednou jeden, který se všemu smál a kterémuž vše, ať se již stalo cokoli, k nesmírné radosti bylo. On se smál, „i když sobě novou vestu pokapal nebo když mu některý zvláště milý věřitel umřel,“ jak kapitán James o jednom ze svých hrdin vypravuje. Náš hrdina nebyl ale jen tak leccjaký hrdina z románů, nýbrž svého řemesla zcela opravdový a pořádný krejčíček a svého umění soused Molièrův. Molière byl trochu zvědavých vlastností a tázal se mužika kdys po příčině stálé jeho veselosti. „Vidíte, vážený pane,“ odvětil tento, „já nevidím ale ani nejmenší příčiny, proč bych nebyl veselým!“ A s touto krejčovskou příčinou uspokojíme se pro letošního Silvestra již tím spíše, že sobě nechceme rozhněvat slavný cech oděv-

ní, neboť Nový rok je zde a s ním doba rozličných kont. Takový „nevyrovnaný poměr“ mívá někdy podivuhodnou přesvědčující sílu!

Silvestra se ujala Beseda umělecká, umělecky veselou vlnou přehoupnem se přes rozhraní starého a nového roku. Když již jednou za příkladem jiných národů takovou radost z toho jevíme, že jsme opět o dobře počítaných dvanácte měsíců starší, je zcela slušno, uchopí-li se naší radosti ruka přemýšlením vedená a vpraví-li ji do programních mezí. Také radost dle programu může být radostí plnou, opravdovou a přece zas zároveň ušlechtilou. Vždyť je prý vůbec „program hlavním odznakem, jímž se liší život lidský od života — nelidského“. Slavnostní výbor silvestrovský chová program svůj v tajnosti, chce hlavně působiti překvapováním. To je rozumné a mělo by se při každém společném veselí dít. Jen takto možno užítí výhod programu, a obejítí zároveň nepříjemnosti programu. A kdyby byla nepříjemnost prohlášeného programu jen v tom, že leckterý všetečka na hodinu napřed zvěstuje: „To já již znám!“ — je i taková maličkost zbytečna. Možno, že se Besedě umělecké podaří vzbudit silvestrovskou zábavu i jakýsi duševní ruch. V jiných literaturách je silvestrovských a novoročních povídek pravá záplava, u nás pravá poušť, jinde mají své silvestrovské a novoroční divadelní kusy, u nás musíme sáhnout ku překladu atd. Takové věci časového rázu nejsou sice příliš důležitý, co svědkové plného života duševního mají ale přece platnost svou a naše chudoba v ohledu tom je právě důkaz neplného posud života.

Líp ale, brát sobě příklad z novoroční noci pařížské než vídeňské; „esprit“ pařížský je přece posud něco zcela jiného než tak zvaný „Witz“ vídeňský. Arciže je novoroční den Pařížanu svátkem v roce největším. A jakož by byl Pařížan zcela nešťasten, kdyby v den ten nemohl zasypat veškerý známý svět svůj dárky a přáními, takž by také bez veselé pitky a ještě veselějších maškar ani neuvěřil tomu, že poslední udeření

půlnoce vyznívá již v Nový rok. Že Francouzů ani v tom ohledu nedostihnem úplně, je skoro jisto, a byť bychom třeba rovněž veseli byli jak oni, tak lehc e veseli přece prý nemůžem být. „Lehkost“ je výhradním majetkem Francouzů, praví našinci s jistým morálním sebevědomím, a „elegantnost je i každému sedláku francouzskému vrozena“, napsal před nedávnem jistý mudrc český, zoufaje sobě, že by v krásné Francii ani sedlačiti nemohl.

Jsou již také u nás lidé pořádní a pořádně ospalí, kteří vzdor návyku codennímu přece jednu noc do roku veselosti věnují, a noc ta je ovšem právě nocí silvestrovskou. Myslejí, že tím dokazují jistou hrdinnost, chudáci! S jakým opovržením pohlíží na ně v hostinci onen hlouček „každodenních“ hostů! Tito znají totiž nepoměrně líp cenu času a neslaví jen příchod nového roku, nýbrž každého nového dne a často i bílého, krásného rána. Jsou to kněží z chrámu Saturnova.

H L A S r. III, č. 358, 31. prosince 1864